

2015.03.25. - A történészek mindeddig egyetértettek abban: a királygyilkossággal kapcsolatos feltételezések nem bizonyíthatók, a legvalószínűbb forgatókönyv a mohácsi csata tragikus végkifejletére az, hogy II. Lajos menekülés közben fulladt bele a megáradt patakba.

Ám egy új orvosszakértői vélemény – két magyar orvos, Nemes István és Tolvaj Balázs kutatása – kétségbe vonja, hogy a csatamező közelében valóban a király tetemét találták meg és temették el később ünnepélyes körülmények között.

A mohácsi csata, 1526. augusztus 29. után a török sereg még néhány napig a környéken maradt, majd szeptember 12-én bevonult a védtelenül hagyott Budára és Pestre. A gyűjtogató, fosztogató csapatok alig-alig ütköztek komolyabb ellenállásba, majd I. Szulejmán úgy döntött, hogy a tél közeledtével az Oszmán Birodalom szívébe vonul vissza. Az ország széthullása, a királyjelöltek közötti rivalizálás azonnal megkezdődött: Szapolyai Jánost és Habsburg Ferdinándot (az özvegy Mária királyné bátyját) egyaránt királlyá koronázták, a kettészakadt Magyar Királyságnak végül Buda 1541-es elfoglalása adta meg a kegyelemdöfést.

A törökök kiűzéséig tartó több mint 160 éves megosztottság kezdetét nem véletlenül kapcsolják II. Lajos halálához, akinek tragikus sorsát máig homály fedi. Az igencsak ellentmondásos korabeli leírásokból egyvalami kiviláglik: a húszéves, nem túl tapasztalt Jagelló-házi uralkodó korai halála rosszabbkor nem is jöhetett volna az országnak. Bár Mária királyné sokáig habozott, hogy életben lévőknek higgye fenséges férjét, Lajos nagybátyja, I. Zsigmond lengyel király pedig kételkedett a haláleset egyetlen állítólagos szemtanújának, Ulrich von Czettrich kamarásnak a szavahihetőségében, akinek beszámolóját Brodarics István is magáévá tette az Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról című krónikájában, Szapolyai megtette a döntő lépést: miután Székesfehérvárra november 9-én bevonult, nagy pompával eltemettette II. Lajos időközben fellelt holttestét, hogy siettesse saját királlyá koronázását.

De vajon kinek a tetemét helyezte nyugalomra Szapolyai, akit öccse, Szapolyai György révén már a korabeli összeesküvés-elméletek is Lajos gyilkosának feltételeztek? Kinek a testét találták meg Mária királyné utasítására a mohácsi csatamezőhöz közel, a földbe temetve 1526. október derekán? És végül ki(k)nek a csontjai nyugszanak más magyar királyok és királynék maradványai mellett a székesfehérvári Szent István-mauzóleum előtt kialakított Osszáriumban, illetve a Budavári Koronázó Főtemplomban, közkeletűbb nevén a Mátyás-templomban? Az eltelt majdnem félezer év alatt egyáltalán fennmaradtak-e II. Lajos csontjai – és tényleg a mohácsi csatában eltűnt magyar és cseh királyhoz tartoztak egykor?

Nem volt a felség testének legkisebb része sem feloszlóban

Egyebek mellett e kérdéseket járja körül két magyar orvos, dr. Nemes István arc-, állcsont- és szájbélsz szakorvos, valamint dr. Tolvaj Balázs patológus, igazságügyi orvosszakértő a II. Lajos magyar király (1506–1526) holttestének megtalálása – Az 1926-ban írt igazságügyi orvosszakértői vélemény elemzése és újraértelmezése című tanulmányukban, amelyet az Orvosi Hetilap 2014/12. számában publikáltak. A kutatók arra a következtetésre jutnak, hogy a történettudományban és az iskolai tankönyvekben bevettnek számító verzió – II. Lajos fulladásos halála, megtalálásának és eltemetésének körülményei – a korabeli leírások és a négyszáz évvel később készült igazságügyi orvosszakértői vélemény összevetésével nem állja meg a helyét. Nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy II. Lajos úgy távozott el az élők sorából, ahogy Czettrich nyomán Brodarics krónikája leírja, az azonban szinte bizonyos, hogy Czettrich kamarás és Sárffy Ferenc győri várkapitány nem II. Lajos testét ásta ki a csatát követő hetedik héten, valamikor október 13. és 18. között, egy mocsár melletti friss sírdomb alól.

A győri várkapitány Brodarics kancellárnak (valószínűleg) október 19-én írott leveléből a következőket tudjuk meg: „Legyen róla meggyőződve főtisztelendő uraságod, hogy mindaz, amit annak idején Czettrich a király haláláról mondott, színigazság volt. Mert mikor ahhoz a helyhez közeledtünk, s még oda se értünk, már Czettrich ujjával mutatta meg azt a helyet. Odasiettünk, s megláttuk egy ló tetemét a mocsárban. S mert Czettrich azt hitte, hogy a királyi felség holtteste is ott van, nem törődve a mocsárral, beugrott az iszapba. De nem találta meg, hanem csak a királyi felség fegyvereire akadt itt rá. Egy kicsit tovább mentünk, ...s megtaláltuk a királyi felség udvarmesterének, Trepkának hulláját... Nem messze ettől a mocsártól végre egy friss sírdombot pillantottunk meg, s az alatt, mintegy isteni útmutatásra, a királyi felség elhantolt holttestét találtuk meg. Odasiettünk valamennyien, s Czettrich rögtön elkezdte a földet kezével kaparni. Mi is követtük példáját mindnyájan... Czettrich megragadta a holttest jobb lábát, gondosan lemosta két kalapnyi vízzel, s ekkor fölfedezte azt a jegyet, mely őfelsége jobb lábán volt. Erre hangosan felkiáltott: Ez itten a király őfelsége, ez egészen bizonyos... Nem volt a felség testének legkisebb része sem feloszlóban, s nem volt rajta semmiféle seb, még egy tűszúrásnyi sem, csak egy egészen kicsinyke az ajkán...” A tetemet a földből kiszabadították, lemosták és gyékényre fektették, majd a fogain lévő jelekből újfent azonosították. Tiszta ingbe öltöztették és koporsóba helyezték, ezután pedig Székesfehérvárra szállították.

Ellentmondó érvek

A kissé lelkendező leírás több ellentmondást is tartalmaz a szombathelyi Markusovszky Lajos Egyetemi Oktatókórház orvosai szerint. Az egyik: vajon mi szükség volt arra, hogy a királyt a lábán lévő anyajegyről, illetve a fogain talált jelekből azonosítsák, ha a tetem még nem indult oszlásnak? A kutatócsapat tagjai közül legalábbis a kamarás közelről ismerhette őfelségét. Másfelől hogyan maradhatott épen csaknem hét héttel a mohácsi csata után a holttest, amennyiben legalább öt napig – amíg a törökök a helyszínről el nem távoztak – a mocsaras vízben tartózkodott, majd a környékbeli jobbágyság nem túl mély, talán agyagos földbe temették? A jobbágyság egyébként Báthori István nádor jóval később, 1527. június 24-én kelt

tanúsító oklevele szerint a király pecsétjét és ruháit elhozták (egyes történészek szerint valószínű, hogy ők is temették el a tetemet), ezeket Mária királynénak átadták, aki a pecsétet összetörette. Ám ha mégsem volt teljesen ép a holttest – ami igencsak valószínű a talajviszonyok, a nyári hőmérséklet és az eltelt idő következtében –, hogyan ismerhették fel az uralkodót? A lábon és a fogazaton látott, közelebből meg nem nevezett ismertetőjelek orvosszakmai szóval nem különösek, az agnoszkálásban orvos, városi borbély, hozzátartozó vagy pap sem vett részt, ezért Czettritz egyoldalú nyilatkozata a szakértők szerint nem elegendő.

Minek köszönhetjük akkor, hogy II. Lajos halálának és a holttest megtalálásának ezt a verzióját tartjuk hitelesnek? A nádor fent említett oklevele, valamint Czettrich tanúvallomása mellett a csata 400. évfordulóján kiadott emlékkönyvben publikált hadtörténeti tanulmány, illetőleg az abban foglalt igazságügyi orvosszakértői vélemény támasztja alá a legerősebben e változatot. Gyalóky Jenő hadtörténész, az Akadémia levelező tagja 1926-ban Kenyeres Balázs egyetemi tanárt, a törvényszéki orvostan igazgatóját kérte fel arra, hogy igazolja vagy cáfolja Sárffy levelét. A szakértő feltételezte, hogy a halott arcvonásai el voltak torzulva, nehezítve az azonosítást (holott az egykorú leírás ilyen nem állít), ugyanakkor tudományos szempontból elfogadhatónak tartotta, hogy a szerinte hathetes hulla még viszonylag romlatlan állapotban volt. Az elképzelhető okok – a mumifikáció vagy a hullaviaszos átalakulás – azonban a szombathelyi kutatók szerint szóba sem jöhettek: az elsőhöz magas hőmérséklet, száraz környezet és állandó légáramlás szükséges, a második oxigénhiányos hideg vízben, illetve nedves, agyagos talajban jöhet létre – de a halál beálltát követően a holttestnek rögtön oda is kellett volna kerülnie! Czettrich ellenben a királyt bevallása szerint a vízben hagyta. Ebben az esetben a rothadásos jelenségek törvényszerűen megkezdődnek, és a holttest áthelyezése után sem állnak meg. Ráadásul az esetleges hullaviaszos átalakulás jellegzetes kellemetlen szaggal jár, míg Sárffy levele szerint semmiféle szagot nem észleltek a tanúk.

A csaknem 90 éve keletkezett, szaklapban nem publikált orvosszakértői vélemény tehát Nemes István és Tolvaj Balázs szerint nem megalapozott. A fogról való azonosítás is lehetetlen a korabeli ismeretek fényében. Salamon Henrik fogszakorvos professzor 1941-ben metszetek és érmék vizsgálata alapján feltételezte, hogy a királynak fejlődésben visszamaradt felső állcsontja volt, de ezt maga is feltevésnek minősítette. Ez azonban nem elegendő az azonosításhoz, és II. Lajos fogazatának különleges jellegzetességeiről nincs mérvadó leírásunk. A holttest lábán észlelt folt sem alkalmas agnoszkálásra, azaz a halott személyazonosságának megállapítására – főként, ha számításba vesszük azt a tényt, hogy hat-hét héttel a halál bekövetkezése után az ismertett körülmények között a vízben ázott, nedves földbe temetett halottról még az sem állapítható meg teljes bizonyossággal bőrének állapota és színe miatt, hogy európai vagy afrikai származású-e. Kisebb bőrsebek, vagy anyajegyek ekkor pedig már nem felismerhetők.

Mítosz és valóság

II. Lajos feltételezett holttestét korábbi orvosi leletek, foglenyomatok és egy az azonosításban részt vevő orvostól származó részletes, a holttest minden jellemzőjére kiterjedő írásos jelentés nélkül nem lehet egyértelműen beazonosítani. A korabeli leírás önmagának is ellentmond: a holttestet kihantolók az arcáról nem ismertek rá a királyra, ám a bomlásnak sem külső jeleit, sem szagát nem érzékelték. Ez utóbbiakból pedig az a következtetés adódik, hogy a megtalált férfi legfeljebb néhány nappal korábban vesztette életét és nem II. Lajosról van szó – fejtik ki

tanulmányukban az orvosszakértők.

A felsorakoztatott érvek természetesen nem zárják ki a feltevést, hogy a magyarok királya augusztus 29-én nem pusztán eltűnt a szürkületben és a csata végét jellemző kavarodásban, hanem valóban belefulladt a megáradt patakba – akár öltözetének és fegyvereinek súlya, akár nem kevésbé súlyos sebei miatt, melyekről elsősorban a török források tesznek említést. Ám a vízbe fúlás nem az egyetlen lehetséges halálok abban az esetben sem, ha Sárffy leveléhez híven külsérelmi nyom nem volt fellelhető a tetemen: a nyaki csigolya törése, párnával való megfojtás, mérgezés, agyvérzés vagy szívinfarktus sok egyéb tényező mellett egyaránt elképzelhető. Más kérdés, hogy a bomlás jeleit nem mutató tetem viszont aligha lenne azonos a Jagelló uralkodóéval – kivéve, ha ismeretlen tettesek a csata után még több hétig életben lévő királyt októberben meggyilkolták, majd viasszaszállították halálának feltételezett helyszínére.

II. Lajos szimbolikusnak is felfogható halála a mohácsi csatamezőn a magyar történelem egyik legkitartóbb mítosza. E mítosz valóságtartalmáról legfeljebb akkor bizonyosodhatunk meg, ha a magyar királyok fennmaradt csontjait igen alapos, korszerű és az eddigieknél részletesebb antropológiai, orvosi vizsgálatoknak vetik alá a jövőben. A székesfehérvári királysírokban talált maradványokon elvégzett korábbi vizsgálatok mindenesetre nem találtak II. Lajos feltételezett koponya- és fogazati elváltozásaira utaló bizonyítékokat.